

MONICA H. COLUMBAN
VICTORIA GAL
MARIA LUPU
LILIANA PAICU
HORIA CORCHEŞ
MARILENA LASCĂR

LITERATURA
ROMÂNĂ
CARTEA
DEFINITIVĂ

PREGĂTIREA PENTRU
BACALAUREAT

Cuprins

Prefață	7
---------------	---

Literatura română în secolul al XIX-lea

1. Perioada pașoptistă:

• Pașoptismul: <i>Introducție la Dacia literară</i>	13
• Nuvela romantică: <i>Alexandru Lăpușneanul</i> de C. Negrucci	17

2. Epoca marilor clasici:

• Criticismul junimist: <i>Junimea</i> , Titu Maiorescu	51
• Poezia romantică: <i>Luceafărul</i> , <i>Floare albastră</i> de Mihai Eminescu	67
• Proza realistă - nuvela psihologică: <i>Moara cu noroc</i> de Ioan Slavici	91
• Comedia: <i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale	123
• Basmul cult: <i>Povestea lui Harap-Alb</i> de Ion Creangă	163

3. Sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea:

• Prelungiri ale romantismului și clasicismului: <i>De demult...</i> de Octavian Goga	205
• Simbolismul – începuturile modernismului: <i>Plumb, Lacustră</i> de George Bacovia	215

Literatura română în secolul al XX-lea

1. Perioada interbelică

• Curente culturale/ literare: modernismul (E. Lovinescu), tradiționalismul ...	237
• Poezia modernistă: – <i>Testament</i> de Tudor Arghezi	245
– <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> de Lucian Blaga	261
– <i>Riga Crypto și lapona Enigel</i> de Ion Barbu	273
• Poezia tradiționalistă: <i>Aci sosi pe vremuri</i> de Ion Pillat	289
• Romanul interbelic: – romanul psihologic: <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> de Camil Petrescu	301
– romanul experienței: <i>Maitreyi</i> de Mircea Eliade	365
– romanul realist de tip obiectiv: <i>Ion</i> de Liviu Rebreanu	399
– romanul realist de tip balzacian: <i>Enigma Otiliei</i> de G. Călinescu	437
– romanul realist-mitic: <i>Baltagul</i> de Mihail Sadoveanu	479

• Povestirea: <i>Fântâna dintre plopi</i> de Mihail Sadoveanu	507
2. Perioada postbelică	
• Romanul postbelic: <i>Moromeții</i> de Marin Preda	517
• Poezia postbelică:	
<i>Leoaică Tânără, iubirea...</i> de Nichita Stănescu	555
• Teatrul postbelic: <i>Iona</i> de Marin Sorescu	567
• Postmodernismul: <i>Levantul</i> de Mircea Cărtărescu	591
Bibliografie generală	601

Competențe generale și specifice vizate

1. Utilizarea corectă și adekvată a limbii române în diferite situații de comunicare

- 1.1. Utilizarea adekvată a strategiilor și a regulilor de exprimare orală în monolog și în dialog, în vederea realizării unei comunicări corecte, eficiente și personalizate, adaptate unor situații de comunicare diverse
- 1.2. Utilizarea adekvată a tehnicilor de redactare și a formelor exprimării scrise compatibile cu situația de comunicare în elaborarea unor texte diverse
- 1.3. Identificarea particularităților și a funcțiilor stilistice ale limbii în receptarea diferitelor tipuri de mesaje/texte
- 1.4. Receptarea adekvată a sensului/ sensurilor unui mesaj transmis prin diferite tipuri de texte orale sau scrise
- 1.5. Utilizarea adekvată a achizițiilor lingvistice în producerea și în receptarea diverselor texte orale și scrise, cu explicarea rolului acestora în construirea mesajului

2. Utilizarea adekvată a strategiilor de comprehensiune și de interpretare, a modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea textelor literare și nonliterare

- 2.1. Identificarea temei și a modului de reflectare a acesteia în texte studiate sau în texte la prima vedere
- 2.2. Identificarea și analiza principalelor componente de structură, de compoziție și de limbaj specifice textului narrativ
- 2.3. Identificarea și analiza principalelor componente de structură și de limbaj specifice textului dramatic
- 2.4. Identificarea și analiza elementelor de compoziție și de limbaj în textul poetic
- 2.5. Compararea unor viziuni despre lume, despre condiția umană sau despre artă reflectate în texte literare, nonliterare sau în alte arte
- 2.6. Interpretarea textelor studiate sau la prima vedere prin prisma proprietăților valori și a propriei experiențe de lectură

3. Punerea în context a textelor studiate prin raportare la epocă sau la curente culturale/literare

- 3.1. Identificarea și explicarea relațiilor dintre operele literare și contextul cultural în care au apărut acestea
- 3.2. Construirea unei viziuni de ansamblu asupra fenomenului cultural românesc, prin integrarea și relaționarea cunoștințelor asimilate

4. Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

- 4.1. Identificarea structurilor argumentative în texte literare și nonliterare studiate sau la prima vedere
- 4.2. Argumentarea unui punct de vedere față de o problematică pusă în discuție
- 4.3. Compararea și evaluarea unor argumente diferite, pentru formularea unor judecățи proprii

Literatura română în secolul al XIX-lea

În secolul al XIX-lea, literatura română a trecut prin o perioadă de dezvoltare și evoluție semnificativă. În acestă perioadă, literatură și teatru au cunoscut o creștere semnificativă, în special după revoluția din 1848. În literatură, se observă o diversificare a genurilor și un interes crescut pentru istorie și cultura națională. Teatrul a devenit un mijloc important de exprimare a ideilor și sentimentelor sociale. În artele plastice, se observă o creație mai bună și mai originală, în special în pictură și sculptură. În artele muzicale, se observă o creație mai bună și mai originală, în special în compozitie și interpretare.

Perioada pașoptistă

Pașoptism, romanticism; revista *Dacia literară*

1. Contextul epocii

Perioada pașoptistă (1830-1860) are ca nucleu revoluția anului 1848. Modernizarea societății românești, independența politică, libertatea națională, unirea provinciilor române sunt obiectivele social-politice ale mișcării pașoptiste.

Epoca pașoptistă marchează **începutul literaturii noastre moderne**. Scriitorii pașoptiști sunt nevoiți „să ardă etapele” care se desfășuraseră succesiv în literaturile occidentale, în decursul a mai bine de un secol și jumătate. Curențele literare (iluminism, preromantism, romanticism, clasicism, realism incipient) sunt asimilate simultan. Principala trăsătură a literaturii pașoptiste constă în **coexistența curentelor literare**, nu numai în opera aceluiași scriitor, ci chiar și în aceeași creație.

2. Ideologia pașoptistă

Pașoptismul este o ideologie literară niciodată sintetizată într-un program particular și supusă unor comandamente exterioare: mesianism cultural și revoluționar, spirit critic, deschidere spre Occident și lupta pentru impunerea unui specific național, conștiință civică și patriotică, conștiința pionieratului în mai toate domeniile vieții, o retorică a entuziasmului și a trezirii la acțiune.

3. Îndrumători ai fenomenului cultural-literar

Două personalități au rolul de **îndrumători** al fenomenului cultural-literar.

Într-o primă etapă, corespunzătoare primei generații pașoptiste, acest rol îl revine lui Ion Heliade-Rădulescu prin articolele din ziarul *Curierul românesc*, apărut la București, începând cu 1829, căruia îl adaugă din 1837 suplimentul literar *Curierul de ambe sexe*.

O altă etapă este marcată de contribuția lui Mihail Kogălniceanu, redactorul revistei ieșene *Dacia literară*, care are ca obiectiv exclusiv literatura. Programul revistei orientează literatura timpului; în cele trei numere apărute, se publică opere ale celor mai valoroși scriitori ai vremii (C. Negruzzi, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu și alții), dar direcția imprimată se reflectă în toată literatura epocii.

4. Revista *Dacia Literară*: articolul *Introducție*, de Mihail Kogălniceanu

Constituirea deplină a romanticismului pașoptist a fost marcată de programul teoretic *Introducție*, redactat de Mihail Kogălniceanu. Publicat în primul număr al revistei, articolul-program reprezintă *manifestul literar* al romanticismului românesc.

Kogălniceanu își susține intenția de a face din *Dacia literară* „un repertoriu general al literaturii românești”, prin cele patru puncte ale articolului-program, ce vizează: întemeierea spiritului critic în literatura română pe principiul estetic; afirmarea idealului de realizare a unității limbii și a literaturii române; combaterea imitațiilor și a traducerilor mediocre; promovarea unei literaturi originale, prin indicarea unor surse de inspirație în conformitate cu specificul național și cu estetica romantică: „Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și de poetice pentru ca să putem găsi și la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații”.

Prin precizarea surselor de inspirație / a temelor literare în ultimul punct al articolului, dar și prin diversele trimiteri spre trăsăturile romanticismului (aspirația spre originalitate, refugiu în trecutul istoric, aprecierea valorilor naționale și a folclorului, îmbogățirea limbii literare prin termeni populari, arhaici sau regionali), acesta devine un *manifest literar*¹¹ manifest literar – text cu valoare de document pentru începutul unei mișcări literare / a unui curent literar, prin care se afirmă o nouă concepție literară, de obicei, în mod polemic față de mișcarea anterioară al romanticismului românesc.

5. Romanticismul în literatura pașoptistă

Literatura pașoptistă se dezvoltă sub semnul romanticismului european și parcurge un drum sinuos. După literatura anilor 1825-1830, care abundă în adaptări după autorii străini, în special francezi, remarcăm sincronizarea dintre apariția manifestului romanticismului francez (*Prefața* la drama *Cromwell*, de Victor Hugo, în 1827) și a articolului-program *Introducție*, publicat de Kogălniceanu în 1840. Scriitorii români ai epocii asimilează rapid manifestul romanticismului francez și aplică principiile acestuia, cu particularitățile curentului național-popular de la revista *Dacia literară*.

Primii noștri scriitori moderni, precum C. Negruzzi, Vasile Alecsandri, Gr. Alexandrescu și alții, se afirmă în cadrul curentului național-popular de la *Dacia literară*. Ideile enunțate în articolul-program și promovate de revistă se reflectă în literatura română de la mijlocul secolului al XIX-lea.

1. (30 de puncte) Realizează un eseu, de 1-2 pagini, în care să demonstrezi că articolul lui Mihail Kogălniceanu, *Introducție*, apărut în 1840 în revista *Dacia literară*, reprezintă manifestul literar al romanticismului românesc.

În elaborarea eseului, vei avea în vedere următoarele repere:

- prezentarea conceptului *romantism* (apariție, trăsături, reprezentanți);
- evidențierea contextului social și cultural în care a apărut revista *Dacia literară*: pașoptismul;
- prezentarea celor patru principii promovate de revistă, enunțate în articolul *Introducție*;
- exemplificarea unei teme/ temelor romantice recomandate în *Introducție*, prin opera unui scriitor care aparține generației pașoptiste.

NOTĂ! În elaborarea eseului, vei respecta structura textului de tip argumentativ: *ipoteza/ premisa* (exprimarea propriei opinii), *argumentația* (cu minimum 4 argumente *pro* și/ sau *contra* / raționamente critice/ exemple concrete etc.) și *concluzia/ sinteza*. Pentru **conținutul** eseului vei primi **16 puncte**, iar pentru **redactarea** lui vei primi **14 puncte**.

Nuvela romantică de inspirație istorică

Alexandru Lăpușneanul

de COSTACHE NEGRUZZI

I. Particularități ale textului narativ

Eseu despre particularitățile unei *nuvole* studiate: *nuvela istorică / romantică / din perioada pașoptistă* (de exemplu: *temă, viziune despre lume, construcția subiectului, particularități ale compoziției, perspectivă narrativă, tehnici narrative, secvență narrativă, episod, relații temporale și spațiale, personaj, modalități de caracterizare a personajului etc.*).

A1

INTRODUCERE

Realizează
încadrarea în
context a nuvelei.

1. Încadrare în context

(opera autorului, epocă, specie literară)

Opera literară *Alexandru Lăpușneanul* este o **nuvelă romantică de inspirație istorică**.

Nuvela *Alexandru Lăpușneanul* este **prima nuvelă istorică din literatura română**, o capodoperă a speciei și un model pentru autori care au cultivat-o ulterior.

Publicată în **perioada pașoptistă**, în **primul număr** al *Daciei literare* (1840), nuvela ilustrează una dintre sursele literaturii romantice, istoria națională (Evul Mediu), potrivit recomandărilor lui Mihail Kogălniceanu din articoulul-program al revistei, intitulat *Introducție*, care constituie și manifestul literar al romanticismului românesc.

Ulterior, nuvela *Alexandru Lăpușneanul* a fost inclusă în ciclul *Fragmente istorice*, din volumul *Păcatele tinereților* (1857).

A2

CUPRINS

Precizează 2-4
caracteristici ale
nuvelei, prin care
poți motiva
încadrarea operei
în specia literară.

2.1. Încadrare în specie și curent literar: nuvelă

a. Este o **nuvelă** deoarece este o specie epică în proză, cu o construcție riguroasă, având un fir narrativ central. Se observă concizia intrigii, tendința de obiectivare a per-

spectivei narrative și verosimilitatea faptelor prezentate. Personajele sunt relativ puține, caracterizate succint și gravitează în jurul personajului principal.

b. Este o **nuvelă romantică** datorită mai multor trăsături: specie; inspirația din istoria națională (Evul Mediu); temă; conflict; narativă liniară; personaje excepționale în situații excepționale; personaje construite în antiteză (doamna Ruxandra blândă, supusă influențabilă, iar Lăpușneanul, crud, tiran, răzbunător); culoarea epocii în descrieri cu valoare documentară, nu cu valoare epică (descrieri amănunțite ale vestimentației și ale obiceiurilor: descrierea vestimentației lui Lăpușneanu în biserică și a mesei domnești); *liniaritate psihologică în construcția personajelor* (Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*), gesturi și replici spectaculoase și memorabile.

c. **Nuvela istorică** este o specie literară cultivată de românci, care se inspiră din trecutul istoric (Evul Mediu): tema, personajele și culoarea epocii (mentalități, comportamente, relații sociale, obiceiuri, vestimentație, limbaj).

A3

Precizează viziunea despre lume existentă în nuvela studiată.

2.2. Viziunea despre lume

Scriitorii pașoptiști se inspiră din croni și din folclor, conform esteticii romantice și recomandărilor din *Introducție la Dacia literară*: „*Istoria noastră are destule fapte eroice [...] pentru ca să putem găsi și la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații*”.

Costache Negruzzî, întemeietorul nuvelei istorice românești, este primul scriitor care valorifică într-o creație literară cronicile moldovenești (*Letopisețul Țării Moldovei* de Grigore Ureche și de Miron Costin).

Nuvela de inspirație istorică aduce în momentul apariției nu un model de patriotism, ci un antimodel de conducător ca un avertisment adresat contemporanilor într-o perioadă de efervescență revoluționară.

A4

Prezintă relația realitate-ficțiune în nuvela istorică aleasă.

2.3. Relația realitate-ficțiune

Din cronica lui Ureche, Negruzzî preia imaginea personalității domnitorului Alexandru Lăpușneanul, ca și scene, fapte și replici (de exemplu: *mottoul* capitolului I și al IV-lea), dar se distanțează de realitatea istorică prin apelul la ficțiune și prin viziunea romantică asupra istoriei,

influențată de ideologia pașoptistă. Transfigurarea artistică a faptelor istorice este motivată estetic: gradarea tensiunii narrative, reliefarea caracterelor personajelor în relație cu spectaculosul acțiunii, mesajul textului narrativ. „*Negruzzi a înțeles spiritul cronicii române și a pus bazele unui romanticism pozitiv, scutit de naive idealități*” (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*).

Nu trebuie confundate **persoane** / personalități istorice, a căror existență este consemnată în croniți sau în lucrări științifice, și **personajele literare**, care ilustrează anumite tipuri umane, iar autorul le atribuie destine și profiluri psihologice care susțin coerența narrativă.

A5

Prezintă perspectiva narativă în nuvela istorică aleasă.

2.4. Perspectiva narrativă

Naratorul este omniscient, omniprezent, sobru, detașat, predominant obiectiv, dar intervine direct prin câteva epitetă de caracterizare (de exemplu: „tiran”, „curtezan”, „mișcelul boier”, „deșanțată cuvântare”). **Narațiunea** la persoana a III-a (cu focalizare zero, viziunea „dindărât”) amintește, prin obiectivitate și concizie, de relatarea cronicarilor.

A6

Precizează tema nuvelei.

3. Tema

Nuveala are ca **temă** lupta pentru putere în epoca medievală (în Moldova, la mijlocul secolului al XVI-lea). Evocarea artistică a celei de-a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanul (1564-1569) evidențiază lupta pentru impunerea autorității domnești și consecințele deținerii puterii de un domnitor crud, tiran.

A7

Prezintă elementele de structură, de compozиție și de construcția subiectului din nuvela studiată.

A8 (4.1. p. 3)

Prezintă particularitățile compozиției (secvențe narrative, incipit, final, capitole, motto).

4. Elemente de structură și compoziție

4.1. Particularitățile compoziției

4.1.1. Relația incipit-final

Incipitul și **finalul** se remarcă prin sobrietatea auctorială. Astfel, paragraful inițial rezumă evenimentele care motivează revenirea la tron a lui Lăpușneanul și atitudinea lui vindicativă. Frazele finale consemnează sfârșitul tiranului în mod concis, lapidar și obiectiv, amintind de stilul cronicarului, iar prin menționarea portretului votiv se realizează caracterul verosimil, specific nuvelei: „*Acest fel*